

ZAMONAVIY YOSHLAR MA'NAVIYATI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

Ilmiy maslahatchi: Samatov Xurshid Ulmasjonovich

*Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
Samarqand filiali falsafa fanlar doktori dotsenti.*

Erkinov Davron Mavlonovich

Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti

Samarqand filiali Kompyuter injiniringi

va Suniy intellekt fakulteti

KI 25-01 guruh talabasi.

davronerkinov500@gmail.com

+998 773425206

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy yoshlar ma'naviyatining bugungi holati tizimli ravishda tahlil qilinadi hamda uning shakllanishiga ta'sir etuvchi asosiy ijtimoiy, madaniy va axborot omillari ilmiy asosda yoritiladi. Globallashuv jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi natijasida yoshlar ongida yuz berayotgan o'zgarishlar, qadriyatlar transformatsiyasi va dunyoqarash shakllanishidagi yangi tendensiyalar ochib beriladi.

Shuningdek, yoshlar orasida kuzatilayotgan ayrim salbiy holatlar — axloqiy mezonlarning sustlashuvi, ilmga bo'lgan qiziqishning pasayishi, oilaviy tarbiya mas'uliyatining zaiflashuvi hamda vaqtni rejasiz va samarasiz sarflash kabi muammolar tahlil qilinadi. Mazkur omillarning jamiyat barqarorligi va kelajak taraqqiyotiga ta'siri asoslab beriladi.

Maqolada muammolarni bartaraf etishning ma'naviy-ma'rifiy yo'llari sahif hadislar asosida yoritilib, ilm, axloqiy mas'uliyat, oilaviy tarbiya va vaqtni qadrlash tamoyillari yoshlar ma'naviyatini mustahkamlashning ustuvor yo'nalishlari sifatida ko'rsatib beriladi. Xulosa sifatida yoshlar ma'naviyatini rivojlantirish jamiyat barqarorligi va uzluksiz taraqqiyotining muhim sharti ekanligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, yoshlar, globallashuv, axborot ta'siri, ilm, axloq, mas'uliyat, oilaviy tarbiya, vaqt qadri, ma'naviy barqarorlik.

Kirish: Bugungi kunda globallashuv jarayonlarining jadallashuvi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining tezkor rivojlanishi hamda ijtimoiy tarmoqlarning keng ommalashuvi yoshlar hayot tarziga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Zamonaviy yoshlar turli va uzluksiz axborot oqimlari ta'sirida shakllanib, ularning dunyoqarashi

va qarashlari raqamli muhit bilan chambarchas bog‘lanib bormoqda. Bu jarayon bir tomondan ularga bilim olish, muloqot qilish va o‘z salohiyatini namoyon etish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda, boshqa tomondan esa ma’naviy tahdidlar, yot g‘oyalar va yuzaki qadriyatlarining kirib kelishiga ham sharoit tug‘dirmoqda.

Ma’naviyat insonning ichki dunyosi, e’tiqodi, axloqiy mezonlari va hayotiy pozitsiyasini belgilovchi asosiy omildir. Ayniqsa, yoshlar ma’naviyati jamiyatning kelajak taraqqiyotini belgilovchi strategik kuch sifatida namoyon bo‘ladi. Chunki bugungi yoshlar ertangi kunning malakali mutaxassisleri, yetakchilari va ijtimoiy hayotning faol ishtirokchilaridir. Ularning ma’naviy qiyofasi va dunyoqarashi jamiyat rivojining yo‘nalishini belgilab beradi.

Rasululloh ﷺ shunday deganlar:

“Alloh kimga yaxshilikni iroda qilsa, uni dinda faqih qiladi” [1, 71-hadis].

Mazkur hadis ilmning inson kamolotidagi o‘rnini ko‘rsatadi. Demak, yoshlar ma’naviyatining asosiy tayanchi — ilm va to‘g‘ri tushunchadir.

Asosiy qism:

Globallashuv va axborot ta’siri : Globallashuv sharoitida axborot makoni misli ko‘rilmagan darajada kengaydi va deyarli chegarasiz tus oldi. Internet va ijtimoiy tarmoqlar yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylanib, ularning dunyoqarashi, qiziqishlari va turmush tarziga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Axborot oqimining tezligi va hajmi ortib borayotgan bir davrda foydali, ilmiy va tarbiyaviy ma’lumotlar bilan bir qatorda ma’naviy jihatdan zararli, yolg‘on yoki chalg‘ituvchi kontentlar ham keng tarqalmoqda.

Bunday murakkab axborot muhitida yoshlarning ong va tafakkuri turli tashqi ta’sirlarga ochiq bo‘lib qoladi. Mustahkam ma’naviy asos, aniq hayotiy mezonlar va tanqidiy fikrlash ko‘nikmasi yetarli darajada shakllanmagan taqdirda, salbiy ta’sir xavfi yanada ortadi. Shu sababli yoshlarni mustaqil fikrlashga, axborotni tahlil qilish va saralashga, ishonchli manbalarga tayanishga o‘rgatish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa bevosita ilm, tafakkur va ongli tarbiya bilan chambarchas bog‘liqdir.

Ilm va ma’naviy barqarorlik: **Ilm inson tafakkurini rivojlantiruvchi va jaholatning oldini oluvchi asosiy omildir. Ilmli yosh voqelikni chuqur anglaydi, qarorlarni dalil va mantiq asosida qabul qiladi hamda o‘z hayotini maqsadli rejalashtiradi.**

Ilm shaxsda mas’uliyat hissini shakllantiradi, jamiyat oldidagi burchni anglashga yordam beradi. Aksincha, ilmga beparvolik ma’naviy zaiflikka, mustaqil fikrlashning sustlashuviga va tashqi ta’sirlarga beriluvchanlikka olib kelishi mumkin. Yuqorida keltirilgan hadis ilmning fazilatini tasdiqlaydi [1]. Demak, yoshlarni sifatli ta’limga yo‘naltirish ma’naviy barqarorlikni ta’minlashning muhim shartidir.

Axloqiy mas’uliyat: Jamiyat barqarorligi va ijtimoiy muhit sog‘lomligi, avvalo, shaxslarning axloqiy mas’uliyatiga bog‘liqdir. Har bir insonning so‘zi, xatti-harakati

va muomalasi atrofdagilarga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, yoshlar faol ijtimoiy qatlam sifatida o'z qarashlari va munosabatlari orqali jamiyat kayfiyatini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Rasululloh ﷺ marhamat qilganlar:

“Musulmon — qo‘li va tilidan musulmonlar omon bo‘lgan kishidir” [1, 10-hadis].

Mazkur hadis shaxsning har bir so‘zi va harakati uchun javobgar ekanini bildiradi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda bildirilgan fikrlar keng auditoriyaga tarqalishini inobatga olsak, nutq madaniyati va axloqiy me'yorlarga rioya etish muhim ahamiyat kasb etadi. Yoshlar o'z fikrini ifodalashda mas'uliyatli bo'lishlari lozim.

Oilaviy tarbiya va javobgarlik: Yoshlar ma'naviyati, eng avvalo, oilada shakllanadi. Oila jamiyatning asosiy bo'g'ini va tarbiyaning birlamchi maktabi bo'lib, unda shaxsning dastlabki qarashlari va xulq-atvori qaror topadi. Farzandning axloqiy mezonlari, muomala madaniyati, kattalarga hurmat va mas'uliyat tuyg'usi aynan oilaviy muhit ta'sirida shakllanadi.

Mehr-oqibat, o'zaro hurmat va sog'lom muhit hukm surgan oilada ulg'aygan yoshlar hayotda mustahkam qadriyatlarga tayangan holda kamol topadi. Aksincha, tarbiyadagi beparvolik yoki e'tiborsizlik ma'naviy bo'shliqni yuzaga keltirishi mumkin. Shu bois oiladagi tarbiya yoshlar ma'naviyatining eng muhim va hal qiluvchi omillaridan biridir.

Rasululloh ﷺ aytdilar:

“Har biringiz rahbarsiz va har biringiz o'z qo‘l ostingizdagilar uchun mas‘ulsiz” [1, 7138-hadis].

Ushbu hadis oiladagi tarbiya va mas'uliyat masalasining ahamiyatini ko'rsatadi. Sog'lom oilaviy muhit yoshlarning ma'naviy kamolotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Vaqt qadri va yoshlar mas'uliyati: **Yoshlar orasida vaqtni samarasiz o'tkazish holatlari bugungi kunda dolzarb muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Rejasizlik, aniq maqsadning yo'qligi va kun tartibiga amal qilmaslik natijasida qimmatli imkoniyatlar boy beriladi. Vaqtni behuda sarflash asta-sekin mas'uliyatsizlik va loqaydlikka olib kelishi mumkin.**

Aslida esa vaqt — inson hayotidagi eng bebaho va qaytarib bo'lmaydigan ne'matdir. Uni ongli ravishda rejalashtirish, ustuvor vazifalarni belgilash va samarali foydalanish shaxsning intizomini mustahkamlaydi, ish unumdorligini oshiradi hamda maqsadlarga erishishni tezlashtiradi. Vaqtni qadrlagan yosh kelajagini mustahkam poydevor asosida quradi.

Rasululloh ﷺ aytdilar:

“Ikki ne'mat borki, ko'pchilik ularning qadriga yetmaydi: sog'lik va bo'sh vaqt” [1, 6412-hadis].

Mazkur hadis vaqtning qadriga yetish zarurligini ta’kidlaydi. Bo’sh vaqtni ilm olish, kasbiy rivojlanish va foydali mashg’ulotlar bilan to’ldirish yoshlar kamolotining muhim omilidir.

Xulosa: Zamonaviy yoshlar ma’naviyati jamiyat taraqqiyoti va barqarorligini belgilovchi muhim strategik omildir. Bugungi yosh avlod ertangi kunning rahbarlari, mutaxassislari va faol fuqarolaridir. Ularning dunyoqarashi, axloqiy mezonlari va qadriyatlari jamiyat rivojining yo’nalishini belgilaydi. Ma’naviy barkamol yoshlar mavjud bo’lgan jamiyatda ijtimoiy muhit sog’lom va taraqqiyot barqaror bo’ladi.

Globalashuv va axborot oqimining keskin kuchayishi sharoitida yoshlarning ma’naviy immunitetini mustahkamlash dolzarb vazifadir. Turli mafkuraviy ta’sirlar va axborot manipulyatsiyalari sharoitida mustaqil fikrlaydigan, tanqidiy tafakkurga ega hamda o’z qadriyatlariga sodiq yoshlarni tarbiyalash zarur. Ma’naviy immunitet — bu shaxsning zararli g’oyalarga qarshi ichki himoyasidir va u chuqur bilim hamda sog’lom axloq asosida shakllanadi.

Ilm, axloqiy mas’uliyat, oilaviy tarbiya va vaqt qadri yoshlar ma’naviyatining asosiy ustunlaridir. Ilm ongni yoritadi, axloqiy mas’uliyat esa har bir harakatning jamiyatga ta’sirini anglashga yordam beradi. Oilaviy tarbiya shaxs kamolotining poydevori bo’lsa, vaqtni qadrlash insonni maqsadli va samarali hayotga yo’naltiradi.

Xulosa qilib aytganda, yoshlar ma’naviyatini rivojlantirish shaxsiy kamolot bilangina cheklanmay, jamiyat va millat kelajagining mustahkam kafolatidir. Ma’naviy yetuk, ilmi va mas’uliyatli yoshlar — barqaror taraqqiyotning eng ishonchli omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sahihi Buxoriy. 1-jild / Abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil al-Buxoriy. Arabchadan Zokirjon Ismoil tarjimasini. — Toshkent: Qomuslar Bosh tahririyati, 1991. — 8-bet (10-hadis); 25-bet (71-hadis); 152-bet (6412-hadis); 169-bet (7138-hadis).

Elektron manba: ZiyouZ axborot-ta’lim portali.

URL: <https://ziyouz.uz/uz/islom/manbalar/imom-al-buxoriy-al-jome-as-sahih/>